

Пастиру се свака бодља нада
Као лептир ноћни,
Светлу кад похита у сан
Он је око занемело
Јер није свака ларва
Мирисом подарена
Амин!

Војкан Живојиновић
15. 08. 2007.

РАНО ДЕТИЊСТВО И ДЕЧАШТВО

Деца су као људски потомци једина истинска будућност која је почела. Она су непрекидно извориште наде и оптимизма, и вечита револуција живота која се вазда обнавља. Без њих не расте кућа и кућиште, нити се развија и узраста основа друштва, јер деца су богатство људског живота у целини.¹⁸¹ А свет се одржава дахом невине деце, како је записано у *Курану*. – Можемо рећи да свет детињства Милана С. Димитријевића у много чему заснива и најављује свеколика студијска интересовања, стваралачка и лирско-поетска прегнућа и велику љубав према путовањима, баш онако као што се по јутру дан препознаје.

Кад говори о детињству Милан се врло радо и најчешће сећа своје баке Софије Димитријевне Караулове,¹⁸² удате Димитријевић, коју је, са

---

¹⁸¹ Н. Цветковић, *Тумачење књижевности за децу I, II*, Филозофски факултет Косовска Митровица, 2003.

¹⁸² Софија Димитријевна Караулова потиче из чиновничке породице са севера Русије. Отац јој је био Димитрије Јефграфович, син Јефграфа Петровича и Параскеве, унук Петра Караулова свештеника у Вологди и Дарије. Мајка Надежда Александровна Голубева, удата Караулов, ћерка је Александра Фјодоровича, свештеника, сина Феодора црквењака и Дарије, и Аполинарије Алексејевне Глубоковске, ћерке свештеника у Грјазовцу Алексеја и Надежде. Рођена је 21. јула 1877. у Вологди, где је стекла основно образовање. А 1885. положила је пријемни испит за упис у припремни разред вологодске Маријинске женске гимназије у којој је завршни испит дала 1895. У многољудној породици Караулова било је, према генеалошком стаблу, које је сачинио Сергије, четири сестре, Софија, Олга (4. март 1887), Ана (19. октобар 1889) и Катарина (10. октобар 1878), и два брата, Николај (7. август 1882) и Јевгениј (13. јануар 1885), који су суделовали у тадашњим превратничким збивањима у Русији. Из Софијине преписке са рођацима види се да је њен отац Димитрије умро 23. јула 1918, у 54. години, мајка Надежда 1911, а сестра Катарина 1921. Катарина је била удата за Александра Соколова и имала три кћери: Веру, учитељицу Железничарске школе у Њандоми; Антонину, удату за Алексеја Александровича Леонтјева, професора гимназије, чији је син Валерије погинуо на фронту 1941 и Ану, учитељицу у месту Устје у Вологодској области. Касније је Сергије сазнао да је Софијина сестра Олга, која је радила као лаборант у дечјој болници у Лењинграду, на Васиљевском острву, умрла 21. јуна 1952. од инфаркта.

неком посебном топлином у гласу, звао „Бапка“. Она је такође пресудно и судбински утицала на његово младалачко, емоционално и духовно-стваралачко формирање.

Софија Димитријевић је била веома пожртвована жена, у свему одана породици, супругу и сину, спремна да максимално допринесе осмишљавању њиховог постојања. Док су живели у Лесковцу, она је и поред свих обавеза у ординацији, настојала да створи најбоље услове и могућности за своје најближе. Није јој сметало да, ради здравог и свежег млека, скоро свакодневно одлази преко моста до Лешњakovих,¹⁸³ који су поседовали велико пољопривредно имање.

Софијина сестра Ана се удала за Николаја Алексејевича Карпова и радила као учитељица у Лењинграду, на Васиљевском острву. И она и муж умрли су, за време блокаде Лењинграда, у Другом светском рату. Имали су сина Михаила рођеног 1928 (Ови детаљи су накнадно додати, углавном захваљујући сачуваној преписци и породичном стаблу, које нам је било доступно од марта 2011. године. Наведеним појединостима се употпуњује представа о породичном пореклу и његовом историјату).

Софија је неко време радила као учитељица у месту Њандоми, негде између Вологде и Архангелска. Године 1905. у Санкт Петербургу уписује Зуболекарски институт, који је успешно завршила 1908. године. Најпре је као зубни лекар радила у Одеси, коју је напустила 1910. са мужем Миланом Димитријевићем и прешла у Србију. Живели су краће време у Пироту и Врању, где је Софија била први зубни лекар, а онда су се 1912. године трајно настанили у Лесковцу. Године 1948. из Лесковца прелази у Београд и живи у породици свога сина Сергија и снаје Наде, све до смрти 15. априла 1964. године.

¹⁸³ Породица Цекић/Цветковић Лешњак, према неким подацима, потиче из Црне Горе, а према другим указивањима са Косова и Метохије, одакле се, по свој прилици, доселила половином XVIII века. Ауторов прадеда Михајло (1848-1931) Цекић/Цветковић, оженио се Тимком (1846-1936). Прадеда Михајло, са супругом Тимком, испрва је живео врло сиромашно. Приповеда се да је отишао у свет и вратио се после више година са доста новца. Пошто је био врло имућан, куповао је земљу од Турака, који су, после ослобођења, напустили Србију. Често је говорио да ниједан непријатељ не може земљу да му однесе, па је купио преко 50 хектара обрадиве земље у ближој и даљој околини Лесковца. Међутим, аграрном реформом, овој породици је одузета земља, а наследницима, Михајлу и Чедомиру, остављено је по три хектара пошто су се у то време бавили земљорадњом. Другом национализацијом, 1948. године, одузета им је двоспратна зграда у Лесковцу, радња и магаза са инвентаром.

Михајлова супруга Тимка родила је синове Николу и Атанасија. Деда Никола рођен је 1882. У улици Краља Милана, касније Нишка, 1912. саградио је нову кућу. Бавио се трговином на велико и то вином, ракијом и ужаријом, што је било истакнуто и на фризовима овог здања. Био је угледан члан трговачке коморе (постојала је групна фотографија). Умро је 1945, након национализације целокупне имовине.

Деда Никола, са супругом Јулком, изродио је пет синова: Михајла (1900-1979), ожењеног Надеждом (1908-1988), Чедомира (1902-1971) - супруга Загорка (1919-1994). Породице првог Николиног сина Михајла и Надежде, као и другог, Чедомира и Загорке описане су на одговарајућем месту.

Витка и сувоњава, са допадљивим ликом и старинским наочарима које је увек носила, лако и хитро се кретала улицама града. Заједно са својим супругом, радо се дружила, нарочито са члановима лекарских породица, као што су Радаковићи, Свиларови и други. Милану је доста често помињала

Трећи Николин син Петар (1908-27. октобар 1995), који се школовао у Бечу, венчао се са Катарином Кајком Савић (1911- 2. мај 1995), ћерком вршачког банкара Гедсона Савића, а добили су сина Бранислава (31. јула 1941) у браку са Бранком (16. јули 1945), који су изродили сина Радомира (13. јануар 1975), супруга Весна (21. септембар 1976), ћерке Тара (5. јануар 2006) и Уна (6. новембар 2008). Осим тога Бранислав и Бранка имају ћерку Катарину Каћу удату Максимовић (27. март 1976), супруг Игор Максимовић (6. април 1975), син Филип (8. јануар 2009).

Четврти син Ђорђе (1911-1939), имао је са Милком ћерку Олгу (1937), која живи у Смедереву.

Пети син Борисав (1916-1961), који је у Београду добио диплому инжењера агрономије, са супругом Милком (Миром 18. мај 1925-14. мај 2005), из породице Плавшић, изродио је сина Душана (9. мај 1953), ожењеног Јеленом (3. јануар 1953); имају два сина Бору (3. октобар 1983), који је ожењен Драганом Агбабом (9. јул 1986), син му је Душан (3. јануар 2010), а други син је Зоран, (18. мај 1986) и ћерку Бранку (8. априла 1956), која је удата за Бранка Војновића (7. марта 1950-11. октобра 2004). Ћерка им је Гордана (30. октобра 1985), а син Чедомир (8. марта 1990).

Други син ауторовог прадеде Михајла је Атанасије (1890-1944), кога су млађи чланови звали *Стари татко*; био је ожењен Косаром - преминула 1933. Изродили су:

Ћерку Веру (Лесковац, 31. август 1922), удату у Нишу за Милоја Милета Цветковића Шурду (Доња Лакошница, 15. октобар 1917 - Ниш, 9. јун 1994), чија су деца: - Јефтимија (Ниш, 9. мај 1948), удата за Драгослава Миленовића (Николинац – Соко Бања, 29. октобар 1948) са којим има сина Милена (Ниш, 13. јул 1987, који је дао податке о овој грани породице); - Слађана (Ниш, 14. јануар 1950), удата за Србољуба Станојевића (Међурово – Ниш, 31. јануар 1948 – Ниш, 4. јул 1992) а имају сина Александра (11. новембар 1978), чија је супруга Александра Минчић (8. децембар 1977) а деца су им Анастасија (Ниш, 30. јун 2000) и Андрија (Ниш, 20. јануар 2003); - Миодраг (Ниш, 8. септембар 1951) ожењен Негосавом Николић (Равна Дубрава, 17. фебруар 1954), дете им је Милан (Ниш, 12. новембар 1978), жена му је Марија Бојанић (Ниш, 25. јул 1978), а синови су им Матеја (Ниш, 4. јануар 2003) и Ђорђе (Ниш, 31. август 2008) .

Поред Vere имали су и сина Миодрага – Драгана (Лесковац 31. мај 1925 – Београд 24 јануар 1990), првог хирурга ветерине у Лесковцу, ожењеног Миленом (преминула) из Шапца. Имали су ћерку Миланку (26. мај 1957). Удата је за Живојина Катића (Крушевац, 29. април 1950) и имају двоје деце: Наташу (18. новембар 1983) и Ивана. Поново је ступио у брак 1964. са Мирјаном Плавшић (Високо, 25. новембар 1938). Изродили су две кћери: Верицу (Београд, 13. септембар 1965), чија је ћерка Наталија (4. април 2008); и Весну (18. март 1967) удату за Бранка Добријевића (Сисак, 25. августа 1976) – син Никола (2. септембар 2003).

Породично стабло фамилије Цекић–Цветковић Лешњак сачинио је Гојко Цветковић, марта 2008. године.

Према његовом запису, Михајло и Чедомир Цветковић наследили су знатно богатство створено за време краљевине Петра I и Александра I Карађорђевића. Запис о породици Цветковић–Лешњак завршава се речима: „Поносан сам на своје претке. Били су изузетно поштени и вредни људи.“

фотографа Енглезовића, са којим су били у пријатељској вези, можда и зато што се Сергије бавио фотографијом и обучавао у том послу.

Док је Миланов отац био мали, током претшколског и основношколског образовања, настојали су да му обезбеде најбоље гувернанте, које ће водити не само бригу о несташном детету, већ ће га и упућивати у различите области знања. Тим одабраним дамама није било ни мало лако да се „носе“ са немирључима, а понекад и великим интелектуалним захтевима малишана, који је био изузетно даровит и заинтересован за многе ствари. Још од раног детињства, заједно са оцем, поспешивала је његове колекционарске наклоности. Када је реч о нумизматици, отац је имао доминантну улогу, свестан да припремни радови на збиркама и колекцијама могу имати позитиван удео у различитим видовима систематизације и доброг организовања.

За сина Сергија била је спремна све да учини, како би напредовао у лесковачкој Реалки у којој је био најбољи ђак. Подстицала га на усавршавање, обезбеђивала професоре страних језика, уз Миланову помоћ прибављала потребну литературу из различитих области, свесна потребе широког и свестраног образовања. Сергије ми је причао, када је било у питању његово здравље, да је, заједно са супругом, била непоколебљива у томе да никако не треба да студира хемију и да проводи време у загушљивим лабораторијама факултета; поготову што је његов близак пријатељ и друг, због њих оболео и умро.

Пошто је још у раном детињству, а и током школовања, нарочито док је обављала дужност учитељице, научила велики број руских народних песама, различите садржине, касније, када се нашла у прилици, она је често певала и наизуст говорила стихове прикладне одговарајућој ситуацији и атмосфери. Тако је Сергијевим школским друговима и пријатељима врло сликовито дочаравала богатство руског фолклора. Према казивању Милановог оца, што је својевремено потврђивао и Светозар Крстић, радо им је говорила песме о страдању руских мужика и сиротињи. Поседовала је изузетну меморију, коју је, чини се, Сергије генетски од ње наследио, као и њихови потомци, па јој је то омогућавало да дочара дух далеких, минулих времена. То је скоро код свих који су је познавали привлачило значајну пажњу, јер је на тај начин откривала пуно тога што у њено време и није било присутно у нашој преводној и антологијској литератури. Из веома широког репертоара познавања руског народног стваралаштва она је могла да одабере појединости за скоро сваку животну или друштвену ситуацију. Догађало се да су они, који су својим социо-политичким ангажовањем били склони тој врсти литературе, издвајали само ону димензију која им је одговарала; међутим, њена знања и интересовања ишла су много шире и даље, укључујући и остале видове и жанровске облике фолклорног стваралаштва.

- Док сам био мали највише времена сам проводио са Бапком – сећа се Милан. - Тату сам релативно ретко виђао, јер је био стално обузет својим научним и другим преокупацијама; а мама је, опет, била вечито заузета око тате коме је помагала у сваком погледу. Бапка ми је била и учитељица, и

друг, и васпитачица и гувернанта, и све то у исто време.¹⁸⁴ Систематски ме је поучавала руском језику и књижевности, говори некако ужурбано, скоро задихано...

- Чак је набавила и руски буквар, и уџбенике за основну школу, радећи то са истинским педагошким смислом... Знаш, она је понајпре била учитељица,¹⁸⁵ то јој је било прво занимање, пре него што је пошла у Петроград на студије,¹⁸⁶ прави Милан малу дигресију, само да би што убедљивије посведочио бака Софијину васпитно-педагошку стручност.

- Али то није било само методички складно учење, већ усвајање духа руске културе и цивилизације... Поред тога, упућивала ме је у руску историју, друштвене прилике, у руске народне обичаје и фолклор... Можда си запазио да су се у нашој домаћој кухињи углавном спремала руска национална јела, рече некако се блажено смешећи.¹⁸⁷

- Али Бапка ме је, као интелектуалац широких европских видика, истовремено упућивала и у књижевност и историју других народа... Захваљујући њој, доста рано сам упознао класике француске и енглеске литературе, на пример, и подоста из њихове историје.¹⁸⁸ Док прати како записујем ове појединости, скреће ми пажњу и на неке друге облике баба Софијиног сазнајног и методичког инструктирања:

- Бапка је имала обичај да прочита неку књигу и да ми је онда препричава и анализира, са одређеним циљем, издвајајући детаље који су васпитно-образовно истицали неку врлину или ману. У сличном духу разговарала је са мном о филмовима, о књигама које сам читао, и тражила је да јој на руском испричам њихов садржај, тумачећи ми при том догађаје и недовољно јасне појединости.

Ту Милан за кратко прелази на казивање о играма којима га је Бапка такође поучавала.

- Један вид наше „другарске“ забаве био је да самном својски игра шах. Исто тако ме је учила друштвеним играма као што су: домине, не љути

---

¹⁸⁴ Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем, Хвар, 25. јануар 1988. Ауторизован исказ, Београд, 8. децембар 2003.

¹⁸⁵ Према писању М. С. Димитријевића – године 1896/97, Софија похађа „специјални једногодишњи курс теоријске и практичне припреме за дужност наставнице и учитељице, на коме се оспособила из методике руског језика и математике“, у вологодској Маријинској женској гимназији. – М. С. Димитријевић, *Софија Димитријевић, први зубни лекар у Лесковцу*, стр. 388.

¹⁸⁶ Софија Димитријевна Караулова завршила је Зуболекарски институт у Петрограду; а деда Милан, са којим се тамо упознала и венчала, изучио је Зуботехничку школу. – Н. Цветковић, *Живети пуним животом*, стр. 47 и 49.

¹⁸⁷ У помињаном напису о Софији Димитријевић, њен унук Милан, пише како је у позним годинама (умрла у 87. години живота), говорила о својој великој жељи да још једном види завичајну Русију, коју је напустила далеке 1910. И ту додаје: „Волела је да спрема руска јела и после доброг ручка, састављеног од руских специјалитета, говорила је ‘као да сам била у Русији‘“. – М. С. Димитријевић, *Софија Димитријевић...*, стр. 393.

¹⁸⁸ Ауторизован исказ М. С. Димитријевића, Београд, 8. 12. 2003.

се човече“..., и десетак карташких игара: таблић, тач, реми, жандара, ајнц, канаста, од којих су неке биле и руске: „дураци“ и „краљеви.

- Када сам био болестан, а то се у раном детињству доста често догађало, углавном због крајника, Бапка ми је лепо и са пажњом читала, углавном руске класике. Поред тога, певала ми је и руске песме, и то како народне тако и револуционарне. Многих се и данас, после толико деценија, радо сећам. То су на пример песме о Петру Великом, Стењки Разину, о Ивану Сусањину, затим песме декабриста...

После тога, Милан детаљније приповеда да је од баба Софије систематски сазнавао све важније о географији, античком свету и историји, о природним и другим наукама. Она му је све то преносила на врло приступачан и занимљив начин у најразличитијим приликама и околностима.¹⁸⁹ Умела је да одабере прави моменат да га упуту и заинтересује:

- Бапка ми је дала темељне основе опште географије. Уз њену помоћ, још сам у детињству стекао представе о величини земље, о континетима, о европским и ваневропским државама и сл... Та општа знања сам имао већ у првом разреду основне школе, прецизира он, сећајући се једног немилог догађаја:

-Учитељица је на часу говорила о државама на Балканском полуострву и набрајала их је све редом, али је некако заборавила Турску. Ја сам устао и тихо напоменуо да је изоставила Турску. На то ми је она љутито рекла да одмах седнем и да ја ниште не знам, те да је Турска у Азији... Узвратио сам, сада мало јогунасто, да је део Турске, на пример Једрене и Истамбул на Балкану, и изашао сам да на мапи то покажем... Тада је почела да виче и да сикће на мене: - „Марш, на место! Ти си велика незналица. И још си дрзак и наopak“, прича Милан, некако болњикаво и иронично набира усне.

- То је мене тако дубоко повредило, просто поразило, да ми је до дан данас остало у мучном сећању, завршава казивање о овој епизоди, с тугаљивим прекором.

- Широко и свестрано образована, Бапка ме је, такође, упознавала са античким светом, историјом, митологијом, културом и цивилизацијом... Најпре, док сам био још сасвим мали, почела је са сликовитим и упечатљивим тумачењем *Прича из класичне старине* Густава Шваба, а после је наставила са сличном лектиром.

О Милановој заинтересованости за антички свет и културу сведочи и то што је сва места о којима је читао, помно тражио на расположивим географским картама, у атласима, енциклопедијама, историјама и другим сличним књигама. Хтео је о њима да сазна све оно што се могло наћи у расположивим изворима, у иначе великој и богатој кућној библиотеци.

---

¹⁸⁹ М. С. Димитријевић пише да је надзорник Санкт Петербуршког школског округа, 15. октобра 1898, издао диплому која Софији омогућује да буде „домаћа учитељица и да предаје аритметику“. – М. С. Димитријевић, *Софија Димитријевић...*, стр. 338.

Жељу да упозна антички свет и живот, Милан је добио врло рано, још од првих разгледања нумизматичке збирке грчког и римског новца.

Од раног детињства, Миланов отац Сергије је почео са прикупљањем нумизматичких примерака, а већ у десетој години имао је и неке светске раритете, поред осталих и један налаз римских републиканаца из околине Софије, који је сачувао.

С временом, збирка је нарастала, развијала се, повремено трансформисала. Касније је у Лесковцу, преко мењача и продавца Аврама Алхалела и Бухора Берахе, куповао стари новац из 17 – 19. века, укључујући ту и антички. У свему томе помагао му је и отац, па је набављајући прве примерке млетачких и византијских златника, употпуњавао колекцију, која се све више богатила. „Поред римског републиканског и царског новца (који је у максималном обиму бројао 2300 примерака), видно место имао је и грчки новац (...) Осим тога, вредан је био и византијски новац, са 79 златних примерака. Уз то, нарочито је била занимљива и лепа збирка „барбарског“, како је говорио Сергије, келтског, готског и гепидског новца, која ће касније, после Другог светског рата, бити замењена за српски средњовековни новац“. Сергије је повремено, у Пироту, преко рођака Милана Пауновића, откупљивао старински новац. Налази римског и грчког новца из околине Лесковца, Кутине, Софије и других места, такође су употпуњавали његову нумизматичку колекцију, која је све до Другог светског рата била универзална.

У послератном периоду, посебну важност у колекцији су имали примерци римских денара из Каменице код Ниша. А збирка српског средњовековног новца, за коју је прве примерке набавио око своје десете године, добила је средишње и најзначајније место. До примерака из, за њега тада најважније оставе овог новца, из Малог Боњинца, дошао је у гимназијским данима и она представља једну „од најзначајнијих остава периода око Косовске битке“. Потом је уследила преоријентација и специјализовање за српски, босански и бугарски средњовековни новац; српски средњовековни новац му је постао студијска преокупација.¹⁹⁰

- Татина нумизматичка збирка грчког и римског новца ме је одушевљавала, јер су поједини примерци били изузетно лепо урађени. Тај скоро савршено обликовани новац будио је у мојој машти чаровите представе о тим временима и хеленској цивилизацији, која у много чему представља основу европске културе и уметности.

Прекидам га узгредном напоменом, да се управо у доба хеленизма јавља замисао о свељудској култури и кристалише појам космополитизма. Милан, дубоко утонуо у своја сећања, као да то уопште не чује, говори о очевој спремности да му показује збирку.

---

¹⁹⁰ О потпунијем историјату, сужавању и преоријентацији нумизматичке збирке Сергија Димитријевића види одељке: *Нумизматика у предворју науке, Уметничко-поетске представе на српском средњовековном новцу, Контакт са нумизматичарима-студијска путовања* и друга, у књизи Н. Цветковића *Живети пуним животом*, стр. 83-112.

- Увек када бих изразио жељу да погледам збирке античког новца тата ми је детаљно показивао и то са бескрајним стрпљењем и великом пажњом. Тако сам још од најранијег детињства, по лику на новцу, препознавао све римске императоре. То је у мени будило жељу да сазнам што више о њима.

Милан је на сазнање гледао као на духовну структуру изграђену на поузданим темељима. А они се налазе у слојевитим комбинацијама виђеног, искуственог, проживљеног и разумског.

У том контексту се сећа како је, још у основној школи, са пажњом и великим интересовањем прочитавао делове универзитетских уџбеника који су га привлачили. Тако је, на пример, са задовољством, а понекад и уз припомоћ и објашњења баба Софије, ишчитавао Машкинов уџбеник *Историја старог Рима*. Уз то, жудно је гутао романе који су се бавили историјом, начином живота и јунацима античког времена, као што су Ђованолијев *Спартак*, потом *Последњи дани Помпеје*, Сјенкијевичев роман *Кво вадис*, историјски роман *Фараон* Болеслава Пруса.

У то доба Сергије је у кућној библиотеци имао предратна издања дела Слободана Јовановића, која су била дуго недоступна у јавности. Милан је још онда прочитавао, на пример, књиге: *Уставобранитељи и њихова влада*, *Друга влада Милоша и Михаила*, *Влада Милана Обреновића* и *Влада Александра Обреновића*.

Изражавам извесну недоумицу око тога да се бавио читањем поменутих дела. Милан ме доста енергично прекида и почиње да уверава:

- Ти заборављаш да је Слободан Јовановић писао о много чему што се догађало у самом Београду, на његовим улицама и местима која сам врло добро познавао, као што су: Калемегдан, Кошутњак, Чукур чесма, Теразије... Ја сам се тим просторима кретао и то доживљавао другачије и интензивније од оних збивања у Грчкој, Пољској, Египту. За мене је то било много привлачније, поред осталог, и због приступачности стила и читљивости.

Пошто је историју сматрао за „учитељицу живота“, видео је у њој сталан процес сазнавања и ослобађања, и скоро сваки њен стадијум, етапу, важније датуме, догађаје сагледавао у контексту ширег развојног, културног и животног тока. Историјске периоде, смену династија, године важнијих битака и фактографију уопште, схватао је у њиховој међузависности. У том смислу каже:

- Бележио сам важније датуме и године, крупније историјске, културне и научне догађаје, систематизовао и листе римских императора, са периодима њиховог владања... Касније сам то проширио и на друге историјске епохе правећи прегледне таблице хронологије руских, српских, француских династија. При том сам нарочиту пажњу поклањао фактографским детаљима: именима значајних људи и владара, годинама када су били на престолу, историјски одсудним биткама, не уносећи ништа субјективно у те табеле, листе, регистре, додаје.

У нашим раним, младалачким сусретима, видео сам неке од тих листа и табела заснованих на голим чињеницама. Изненадио ме је његов смисао за систематизацију, инсистирање на чињеницама и документарност, још у

периоду раног детињства. Нешто од те систематичности, може се препознати сада у све бројнијим прилозима из историје науке.

- Око поменутих фактографских детаља, као објекта знања, градио сам свет догађаја¹⁹¹ ... Догађаји су се спајали са чињеницама... А те историјске године, имена, династије, владари, увек су ми служиле, па и данас, као одређено мнемо-техничко помагало, напомиње он прелиставајући бележницу.

Милан Димитријевић поседује моћ да креативно мисли о ономе што је давно минуло, као и својеврсно осећање прошлости; то показују његови студијски радови о појединим астрономима: Милутину Миланковићу, Милану Недељковићу, Ђорђу Станојевићу, Василију Оскањану, Ивану Атанасијевићу, Јеленку Михајловићу, њиховом стваралаштву и судбини. Друга група радова пак посвећена је историји астрономије код Срба у 18. и 19. веку и историји Астрономске опсерваторије.

Међутим, промишљајући мнемо–техничке механизме, истовремено је хтео да сазна: како то и на који начин мозак чува представе о прошлости и сећања. И да ли је систем меморисања различит за типове и нивое памћења (на пример, трајно, визуелно, и сл.).

- И данас, када читам неки комплекснији наративни текст, настојим да извучем: имена, године, називе појединих места, важније личности и догађаје, оно што представља костур текста. И те чињенице су за мене мнемо–техничка упоришта и помагала око којих могу да развијем „причу“, овладавајући истовремено садржајем текста, говори са искуством пажљивог читача.

Доиста, понекад импресионира та Миланова репрезентативна моћ памћења, истанчано осећање прошлости и једна врста особене мнемичке каузалности. Он вешто успоставља узрочно-последичну везу између историјског догађаја, његове пројекције у свести, и садржаја памћења.

На осунчаној тераси собе 320 хотела „Амфора“, поново се, у нашим хварским разговорима и присећањима, враћамо на баба Софију, њена поучавања и казивања о себи, оцу, породици... Милан је баш завршио са повећом јабуком, коју је гризао крупним залагајима. У зрачној студени јануарског дана и одмаклог, љубичастог поднева, било је неке реске свежине.

- За мој интелектуални развој било је битно разнолико знање које ми је преносила Бапка. Оно чему ме је поучавала, стално је побуђивало потребу да сазнајем све више и више, о свакој конкретној природној или историјској појави, или проблему. После њених казивања, прелиставао сам енциклопедије, прочитавао књиге, прегледавао историјске и географске атласе, распитивао се код тате за ширу литературу... И онда са задовољством, у даљим разговорима, настављао да објашњавам сада ја њој, оно што је она

---

¹⁹¹ Сајмон Блекбурн се у својој књизи бави филозофијом догађаја постављајући питање да о догађајима треба размишљати „као о појединачностима, као што су објекти, који се могу временски и просторно лоцирати и описати на различите начине, или они више наликују пропозицијама или чињеницама, чији идентитет суштински зависи од појмова који су уоквирени“. – С. Блекбурн, *Оксфордски филозофски речник*, стр. 89.

мени преносила. То је било подстицајно, будило је у мени неки такмичарски дух и жељу за надметањем у „откривању“ и сазнавању нових момената и чињеница; а Бапка је била врло захвална за тако нешто, повремено ми је вероватно и намерно повлађивала, попуштала... Имао сам утисак да могу да досегнем до дна неких њених знања, што је у оном младалачком заносу било врло стимулативно, казује убедљиво наш астроном.

Миланова баба Софија је своје умешно приповедање заснивала претежно на неком занимљивом догађају, најчешће из породичног живота, у коме су главни актери чланови најуже фамилије. Описивала је различите средине, од свог завичаја у далекој Русији, преко домаћег амбијента у Лесковцу, Пироту и другде, до неких личних догодовштина, са документаристичким садржајем.

- Са највећим задовољством слушао сам Бапкине приче о детињству мога тате, о животу у Вологди, Санкт Петербургу, Одеси, Пироту, Врању и Лесковцу... Узбуђивала су ме њена казивања, нарочито о томе како су живели њени деда и баба, па наши рођаци у Русији и Бугарској... У свему томе, тражио сам неке подударности, сећа се он док се над оближњим острвима дешавају промене и засенчења

У баба Софијиним причама о породици и рођацима разазнавала су се нека заједничка својства и особине. Милан је чак учачавао извесну, додуше танку мрежу сличности и неке карактеристичне особености иако различитих и удаљених породица.

- Захваљујући тим њеним казивањима о нашим породицама врло брзо сам почео да се осећам као део једне велике фамилије, као карика у низу, започетом некада давно, у далекој прошлости, а неће се можда никада прекинути... Тако сам могао да пратим тај развој скоро из генерације у генерацију, запажајући савременије црте и моменте, али, чини ми се, уз све веће проблеме и потешкоће, говори он, а на небу се постепено окупљају и грудвају сребрнасти облачићи.

- Најрадије сам слушао приче о Бапкином детињству, можда зато што сам и сам био дете. Тих прича се и сада веома радо сећам... Када су у фебруару 1977. дошли рођаци из Вологде, наша омиљена заједничка тема је била да им пренесем понешто од тога, уз помињање и појединих околних места из њиховог завичаја.

Тада је Милан видео да оно што се кроз памћење врати из прошлости може да има снагу животворности, што побуђује различите успомене које се преплићу и укрштају, стварајући често неизбрисиве слике.

- Бапка је, на пример, врло сликовито приповедала како и где је све сакупљала печурке, у своје детињству, како је разликовала и избегавала отровнице, па како се купала у реци, те ишла у оближњи манастир, у време празника, набацује Милан сваковрсне садржаје, настојећи да баба Софију прикаже и у новом и другачијем светлу.

Нарочито му је била интересантна прича о посети њеним рођацима, и о томе како су узели пушку од које умало нису страдали, јер ништа нису знали о ловачком и другом оружју... Потом је говорила о Милановом прадеди, о њиховом оцу, који је у то давно доба био рачуновођа. Долазио је

кући са рачуноводственим папирима и тражио потпуни мир и тишину како би могао да заврши посао... – Бапка је то повезивала са мојим татом, јер и њему је сметала наша дечија галама, док је радио у суседној соби.

Милану су казивања баба Софије оживљавала једно минута време и далеке и незнане просторе; и дочаравала бројне детаље, што су се у свести дечака преобликовали у упечатљиве слике и визије, стварајући ликове попут оних из књига.

- Она је радо описивала детаље из Вологде о својој фамилији... Много сам сазнао из тих прича: о различитим приликама и неприликама из живота, о људским судбинама, свакаким збивањима... И осећао сам велику жељу да све то запамтим и пренесем даље, да остане као нит која све повезује... Разговарајући са мојим родитељима уочио сам да знам нешто више од њих и то ме је посебно радовало.

Милан даље описује како је баба Софија приповедала врло живо, са пуно одабраних детаља, који су осликавали не само средину, атмосферу, него и ликове, њихове карактерне црте и особине.

- Њено причање обликовало ми је врло живе духовне представе појединих збивања, као да сам их сам проживео. Неке од тих представа су и сада у мени тако сликовите и упечатљиво оцртане да не могу у свему да их разликујем од онога што сам лично и непосредно доживео у своме детињству... То унутрашње виђење неких појава, догађаја и слика, скоро да се приближава једној врсти уметности, каже са смешком.

За илустрацију, као пример, наводи један скоро драматичан моменат везан за девојачко купање.

- Она је пошла са другарицама на реку Вологду да се купа. Одабрале су место које се налазило иза средњовековне цркве... Скоро сам је по златним кубетима касније препознао, на разгледници, убацује Милан у своје казивање један документаристички детаљ. Јер и он, као и његов отац, вазда настоји да веродостојност исказа потврди материјалним доказом.

- Када је пошла на купање мајка јој је дала нов миришљави сапун, који је био права реткост у то време, када су га људи доста често сами кували. Она је са другарицама ушла у воду и почела да пере своју дугу, бујну косу, што се спуштала до појаса. У једном моменту, сапун јој је исклизнуо из руке и потонуо. Истог тренутка, уплашено се загњурила у воду да га потражи, јер се бојала да се врати кући без њега. Очајно и успаничено је рукама пребирала и тражила по муљу на дну, не водећи рачуна о ваздуху и дисању... У ушима јој је силно бубњало, причала је Бапка, па јој се чинило да се то снажно лупање срца проносило кроз воду... Заборављајући у тренутку, под притиском страха, где се налази, уједанпут је удахнула и почела да грца... Осетила је само да је нека рука извлачи из воде... После су јој другарице причале да су се страшно уплашиле када су виделе да се на месту где је стајала и прала косу појављују само мехурићи. Захваљујући њима су је пронашли и извукли из воде.

Милан се сећа како му је баба Софија приповедала о мало необичном упознавању са својим супругом – преко огласа. То је за оно давно време, пре

Првог светског рата, било нешто изузетно, и у некој другој прилици заслуживало би можда већу литерарну пажњу.

- О деди Милану, чије име носим, причала ми је са највећом љубављу. Често је говорила да би он сада имао толико и толико година и да би се веома радовао да види све ово: сина Сергија, као уваженог професора Универзитета, унука који носи његово име, унучице и целу многобројну породицу.

Млади Милан је, у тим разговорима са својом Бапком, схватио да породична љубав и стаменост, васпоставља и негује племенитост, саосећајност и солидарност. А породица и фамилијарне везе су јаке када их поспешује и подржава разуђенија духовна спона.

Склон да се повремено враћа и у историју, која признаје заслуге страдалника, Милан се сећа Бапкиног казивања о детаљима из Првог светског рата и о томе како се његов деда спасио од бугарске мобилизације.

- После пропасти Србије у Првом светском рату, деда је на врло занимљив начин избегао бугарску мобилизацију. Као зуболекарски техничар начинио је себи малу кукицу, прикрио је око зуба и десни, и она је, при одређеном механичком притиску, изазивала крварење, па је снажним искашљавањем, избацујући крв, симулирао туберкулозу пред бугарским властима.

Миланов деда и баба имали су склоности и љубав према музици. Она је за њих била, поред осталог, и својеврстан израз духовности, лепоте и неке узвишеније филозофије живота, идеја без граница у времену и простору.

- Деда је лепо свирао флауту, а Бапка – виолину. Тако су, понекад, заједно музицирали...

Попут оца Сергија, Милан поново настоји да оно што каже и фактографски потврди, па истиче да му је баба својевремено показивала сачуване делове дедине флауте.

- Бапка ми је причала да је деда био члан лесковачког певачког друштва *Бинички* и често ми је показивала чланску карту са његовом фотографијом... Дединог лика се сећам, и о њему имам одређену представу, баш према тој фотографији.¹⁹²

Приликом помињаних летњих боравака у Лесковцу Милан се у детињству дружио са више различитих група деце. Када је боравио код Лешњакових, онда су то била деца из Нишке улице, Дунђерског и Џанетовог сокачета; ако је пак био код баба Росе и Грозничкиних, онда, са Градимировим друговима, око бивше Житне пијаце; а повремено и са децом и младима „преко реке“, међу којима је била и одрасла девојка Драгојла Дуда Пауновић. Тада је Милан долазио у породично станиште Пауновића, поред саме реке Ветернице, у улици Ивана Милутиновића 24. То је била зграда, одигнута од земље, са осам до девет степеника и три велике собе, у којима је обично било више деце, што домаће, што из родбине и комшилука. Милан је

---

¹⁹² Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем, Хвар, 28. јануар 1988.

ту упознао Дудиног брата Панту Пауновића Пају,¹⁹³ сестру Милеву Меју (1941-1965) и најмлађу сестру Станојку Бебу.¹⁹⁴

Увек када је био у прилици, Милан се играо у великом дворишту пуном комшијске деце. Повремено се пењао на врх зграде такозваног „Северног блока“ да одозго посматра реку, оближње улице, пролазнике, али и Хисар, као и далеке плаветне обресе планине Кукавице.

Када се налазио међу децом и Пауновићима, Милан је био понајвише уз Дуду, присније и непосредније везан за њу. То су запазила деца из сокака и пребацивала јој: „Ти се дружиш само са њим“. На то је Милан одговорио: „Јеси ли љубоморан?“¹⁹⁵

---

¹⁹³ Панто Пауновић Паја син Загорке (1912-1998) и Љубомира (1913-1980) Пауновића, рођен у Чокотину 17. маја 1943. године. Основну и Средњу пољопривредну школу завршио је у Лесковцу, а Пољопривредни факултет у Новом Саду. По завршеним студијама водио је пољопривредну апотеку у Вучју, где је едукативно деловао и упућивао пољопривреднике и воћаре како да обрађују и негују своја имања и воћњаке. Убрзо је, као већ афирмисан стручњак за воћарство, прешао у Пољопривредно предузеће „Поречје“, на место директора за воћарство и виноградарство.

У два маха 1978. и 1980. године боравио је на специјализацији у Француској.

У новооснованом предузећу „Шума плод“, на дужности директора, засновао је нов начин пословања. Одатле прелази у Секретаријат за пољопривреду, на радно место саветника, а потом на дужност Републичког инспектора за заштиту биља; сада у пензији.

У једном периоду био је врло ангажован одборник Скупштине општине Лесковац.

Објавио је више стручних прилога, у штампи и периодици, са упутствима за практичну примену у производњи из области воћарства и заштите биља.

Ожењен је ћерком Симке и Радета Стаменковића бив. директора Поште у Лесковцу, Снежаном (1951), професором француског језика у Хемијској школи у Лесковцу, која је краће време са породицом боравила у Француској ради усавршавања. Имају два сина: Марка (1980), дипломирао на Правном факултету у Београду, где се оженио и настанио; и Жарка (1982), студирао права, иначе даровитог ликовног уметника (сликарска радионица за стрипове и цртане филмове у Лесковцу).

¹⁹⁴ Његова и Дудина сестра Станојка Беба Пауновић (1946-2003), завршила је основну и Средњу економску школу у Лесковцу 1968. и одмах прешла у Београд; уписала Вишу финансијску школу и почела да ради као секретар председника Извршног одбора Општине Звездара. Удала се за Драгољуба (1950-1998), сина Раке и Олге Јеремић из Бошњана. Поводом њене свадбе, 16. 10. 1977. год. настао је циклус песама „Бошњански напеви“ (Н. Цветковић, *Биље од замале*, Просвета, Београд, 2000, стр. 29-32).

Родила је сина Милена (1979), завршио Машинску школу, ради у Националној штедионици, и ћерку Милицу (1984), завршила Правнобиротехничку школу 2003, ради у приватној фирми. - Ову и претходну белешку сачинила је Драгојла Цветковић.

¹⁹⁵ Милановој Бапки Софији, због традиционалних и строго патријархалних погледа, није се допадала моја присност са Драгојлом и заједничке посете породици

- Милан је тада био веома симпатично дете, са лепо подигнутим обрвама навише, дугим трепавицама, са крупним очима, озбиљним погледом и увек мало наострешеном косом, описује га Дуда.

- Носио је једну пругасту мајицу, кратке панталоне. Умео је врло брзо да се уклопи у сваку игру, можда мало неспретно... Имао је огромну радозналост, непрестано је запиткивао и понешто проверавао. Била су задивљујућа његова знања из најразличитијих области. Тиме је пленио и одушевљавао све, нарочито одрасле, са којима би се упустио у разговор.¹⁹⁶

За разлику од баба Софије, која је на Милана утицала у сазнајно-педагошком смислу и са пуном зналачком посвећеношћу, баба Роса Анђелковић,¹⁹⁷ по казивању мајке Наде, на једноставан и топао људски начин, упућивала га је у мале тајне живота. Ње се највише сећа по нежности, присности и простосрдачности. Скоро неписмена, живела је самостално у

Димитријевић, па је била склона да у љутњи каже како је та девојка „курва“, пошто се невенчаном дружи са мном и иде у родбинске посете.

¹⁹⁶ Аутор ове књиге, после првих драгања са Верицом Ристић (сачувано прво љубавно писмо), Љиљаном Николић, сентименталним склоностима према Биљани Поп Ценић, здружио се са наизглед скромном девојчицом Драгојлом Дудом Пауновић, која му је била истинска и у знатној мери остварена ђачка и студентска љубав. И поред узајамних младалачких преданости, од самог почетка, појављивале су се сваковрсне разлике у погледу на свет са учесталијим неспоразумима. О томе сведоче и моје прве интимистичке песме сачуване у једној свешцици из 1955. године, на пример стихови под насловом *Никада или сети се, Последње писмо* и др. У неким моментима, када се „посвађамо“, братић Милан нас је мирио. – Сећаш ли се тога, питао ме је неколико пута. Види: Н. Цветковић, *Прилике мисли о песничкој младости, Саборник – Зборник радова са колоније XV, Параћин, 2010, стр. 13-24* (и ширу верзију овог текста).

¹⁹⁷ Боловала је од бубрега, који су у једном моменту отказали. Преминула је јуна 1959, а за њом је на сахрани пошла бројна породица, унучад, кћери и зетови. Сахрањена је на Шпитаљском гробљу, међу члановима породице Костић–Грозничка. Њерке и зетови су јој подигли достојанствени споменик, са прекрасном фотографијом, на којем је писало да је *поживела 70 година*. Бројна унучад се пред тим спомеником сећала њене добротe и племенитости...

И Нада, са сестрама, приликом сваког боравка у Лесковцу, с поштовањем је обилазила гробно место мајке Роске. Једном приликом се догодило да је и наша сестра Нина била са њима. Причала нам је, како је тада, с љубављу, ту положила китицу ђурђевка...

Милан је такође увек обилазио њен гроб, па је то, са братом Душаном, учинио и 17. априла 2011. године. Суочили су се са споменицима тетка Раде и брата Градимира, питајући се где је баба Роскино име. За тренутак су помислили да је на неком другом месту. У дубокој неверици позвали су сестру Љиљу да им помогне да га нађу. Она се са мало чуђења питала: - Зар не можете да нађете баба Роскин гроб, и почела је да им објашњава где је Градимир-Граде сахрањен. – Па ми смо ту, испред, узвратио је Милан. Упутила их је да потраже преостали део плоче иза импозантног споменика Градимиру. Рекла је да је гроб ту где је и раније био; али је после преране смрти брата Градимира Костића, његов син Марјан, склонио претходни споменик, да би подигао надгробно обележје своме оцу. И доиста, иза гроба су нашли положен део надгробне плоче са баба Росиним именом.

Лесковцу, где и њена ћерка Рада Костић, Миланова тетка са својом породицом: супругом Божидаром, ћерком Љиљаном и сином Градимиром.

- Седео сам јој често у крилу, она ме нежно миловала по коси и тихо, шапугаво ми нешто тепала, као што се то чини у лесковачком крају... Иако стара, баба Роса, чија је обавеза била да нас чува, (овде мисли и на сестру Нину), играла се и забављала са нама. Улазила је у нашу „причу“, коју смо, маштајући, заједно остваривали. Она се једноставно дружила са нама кроз игру, забаву и причање. Казивала нам је своје доживљаје, сасвим различито од Бапке Софије, али не мање узбудљиве, скоро без икаквих педагошких назора.

Говорећи о баба Роси, Милан и ненамерно прави извесну разлику између ње и баба Софије, са којом је проводио много више времена... Али у његовим казивањима о баки Роски, која је долазила из Лесковца у Београд само ради њих, присутна је подједнако велика љубав и оданост. Убрзо прелази на своје дечје боравке у Лесковцу, у кући баба Росе Анђелковић.

- Волео сам да одлазим код ње, у мој родни Лесковац и да јој тамо помажем, да јој доносим воду са чесме, да гледам како залива башту, плеви и чисти коров, заћута мало, па борајући чело додаје: - У каснијим посетама Лесковцу, после баба Росине смрти, сетно сам гледао тај некада цветно раскошни врт, који је био запуштен, свенуо и готово уништен.

Милан се поново враћа детаљима око захватања воде са чесми, у тадашњем Лесковцу, када је водовод тек почео масовније да се уводи по кућама.

- Баба Роса, као и већина Лесковчана, имала је лепо обликоване тестије за воду... Са тим тестијама ишао сам да захватим воду за пиће и кување. Чекало се подуже, испод једног дуда, и ми смо скоро „брстили“ дудиње, прекраћујући време...

- То би, гледано из ове перспективе, скоро могло да припада 19. веку, каже мало у шали.¹⁹⁸

Радо се сећа и баба Роскиних прича, које нису биле тако упечатљиве и литерарно обојене, као баба Софијине, али су биле искуствено садржајне у својој једноставности и животворности. И баба Росина причања у лесковачком дијалекту помно је и са великом пажњом слушао, јер су му она доносила нова сазнања о породичним коренима са мајкине стране.¹⁹⁹ То су била казивања о деда Аранђелу Анђелковићу и његовој браћи, борцима „Гвозденог пука“ и јунацима са Солунског фронта, па о деда Стојадину, Аранђеловом млађем брату, који је у међуратном периоду био посланик, дворски човек и припадник масонске ложе. Анђелковићи су тада били велики неимари, поред осталог, изградили су и један од мостова на Сави. Миланов деда Аранђел био је у то доба власник рудника Јелашница, због кога је

---

¹⁹⁸ Ауторизован исказ М. С. Димитријевића, Београд, 9. 12. 2003.

¹⁹⁹ Напоменимо да је Миланова мајка Нада, звана Белка, најмлађа од четири сестре, заједно са супругом Сергијем, упућивала и саветовала, током студија, већи део шире фамилије, као и Драгојлу Пауновић-Цветковић, увводећи их у један шири југословенски па и европски животни ток и контекст.

финансијски посустао... Милана су та и друга слична баба Росина причања испуњавала драгоценим сазнањима о припадности једној великој и знаменитој јужносрбијанској породици, која је у Нишу, Лесковцу и Београду, па и шире, имала своја упоришта.

- Одласци у Лесковац и подужи боравци тамо представљали су ми потребну промену средине и могућност дружења са другом децом, уз упознавање знатно ширег круга људи. У Београду сам био такорећи „собно дете“ које живи на четвртном спрату и само повремено га изводе у парк и у шетњу... За мене је Лесковац био нека врста изласка у „живот“. Једино сам тамо могао, са комшијом Томом, да ископам тек засађени арпаџик и да нас његова мајка јури са прутом, а ми као клинци да бежимо и да се кријемо...

Милан нам даље говори о том сада већ далеком свету детињства који је нестао. О томе како су се, после великих киша и поплава у Лесковцу, пунили водом подруми, због подигнутог нивоа реке, па се могло по њима „пловити“. Тако се он, са братом Градимиром Костићем и другаром Миланом, у дрвеном кориту, возикао по великом подруму Шопићкићеве куће.

У непосредној близини баба Росине куће налазила се једна, већ тада ретка, поткивачка радња. Због коњских запрега, кола и друге марве коју су ту доводили, деца је деда Перина поткивачница била врло привлачна и занимљива па су се радо окупљали да посматрају занатлију, сељаке у сукненој одећи и брич панталонама.

- Сатима сам посматрао деда Перу, који ми је био драг, како се гурка са коњима, задиже им ноге, љушти копита и ставља нове потковице... Имао је пуно стрпљења са тим, понекад немирним животињама, али и са дечурлијом која се ту нашла, загледала, смејала се и понешто добацивала. Било му је задовољство да га деца посматрају па их није гонио, опричава Милан овај детаљ, благо се смешећи тој скоро руралној скици из тадашњег центра Лесковца.

- Изузетан доживљај је за мене био када се преко пута баба Росине куће нашла група „бугарских шпијуна“... Напољу се пуцало, можда у борби са њима. Трчао сам према прозору да видим. А она је била уплашена и није нас пуштала ни да привиримо напоље, приповеда о овоме што се дубоко урезало у његову свест.

Потом говори о обесним дечјим играма: претрчавању испред аутомобила у покрету, пентрању по крововима, прескакању плотова, брању воћа и цвећа из комшијских башти и слично, што треба можда потпуније описати у некој другој прилици.

- Свет музике открио сам преко грамофона и грамофонских плоча код чика Педе,²⁰⁰ који ми је дозвољавао да сам, у његовој соби, укључујем

---

²⁰⁰ Предраг Педа Цветковић (Лесковац, 21. јануар 1930-Лесковац, 3. новембар 1997), син Надежде Наде Мијалковић (Лесковац, 8. децембар 1908-Лесковац, 1. април 1988) и Михајла Мике Цветковића Лешњака (Лесковац, 26. новембар/ 9. децембар 1900-Лесковац, 10. јул 1979) и његова супруга Даница Дана (22. јануар 1930-Лесковац, 22. март 2004), ћерка Олге и Николе Шпаковског

(белоруски гроф из Минска – избегао у Србију после руске револуције), рођена у Броду код Црне Траве, живели су са своје две ћерке:

Светлана (Лесковац, 16. август 1954 – завршила фармацију, краће време радила је у државној апотеци, а августа 1991. отворила прву приватну апотеку у Лесковцу - “Видар”; сиротињи је давала бесплатно лекове; а творац је и неколико фармацеутских производа који се примењују у терапији), удата за Јовицу Станојковића (Зрењанин, 29. август 1955), хирурга и једно време директора Опште болнице у Лесковцу; изродили су два сина: Милоша (Лесковац, 23. мај 1982), завршио Европски факултет за бизнис и маркетинг у Београду, ради у Аустрији, у банци „Хипо“, супруга Јелена (4. јун 1982), а њихова кћер Катарина рођена је у Клагенфурту (30. јул 2011). Други син Светлане и Јовице је Вељко (Лесковац, 8. јун 1986), завршио ФОН; ради и живи у Београду; поменута унчад и омиљена Нађа, су велика радост и понос деке Предрага.

Друга ћерка Данице и Предрага је Надежда Цекић (Лесковац, 20. април 1957), судија Привредног суда у Лесковцу, удата за проф. др Жику Стојановића (Лесковац, 5. септембар 1951), директора Високе пословне школе у Лесковцу; имају ћерку Настасију (Лесковац, 6. фебруар 1991; студира Правни факултет у Београду, где и живи) у пространом дворишту породичне куће Лешњака, у центру Лесковца, у приземној кући, са две велике собе, што су касније доградили.

Педини родитељи Нада и Мика имали су још двоје деце: Мирјану Миру (Лесковац, 15. март 1928) удату за Милорада Милета Елезовића, сина Председника Окружног суда у Лесковцу, која је 4. децембра 1954. родила ћерку Милицу (сада живи у Канади у Торонту са супругом Бранком Гулан и ћерком Миленом – рођена у Београду, 4. децембра); и сина Гојка (Лесковац, 28. октобар 1934), ожењеног Загорком Загом Стефановић (Лесковац, 12. децембра 1942) из породице „Цивуна“, што су изродили сина Михајла (Лесковац, 23. август 1962), чија је супруга Љиљана Пешић (Лесковац, 16. август 1965), син Димитрије (Лесковац, 21. август 1989), а ћерка Јована (Лесковац, 9. децембар 1985), апсолвент архитектуре; удала се 2010. године за Деспота Васића (Јагодина, 13. мај 1981) и родила сина Петра (24. април 2010). Друго Гојково дете је ћерка Сузана (Лесковац, 15. октобар 1966), удата за Александра Турчића (Чачак, 17. фебруар 1966), са којим има децу: Бранимира (Чачак, 7. октобар 1993) и Вању (Чачак, 1. децембар 1995), а живе у Чачку.

У великом Лешњачком дворишту увек је било пуно деце која су се ту играла и расла, тумарала кроз цветне баште и по шупама, у то време још увек празним и zgodним за тајанствене игре испуњене фантазијама и маштањем. Касније су те шупе и велика штала, президане у стамбене објекте које сада користе млади нараштаји за становање. И Милан Димитријевић се много пута забављао играјући се са децом из дворишта, дружећи се са свим укућанима, а посебно са Педом, који је уживао гледајући раздрагану децу.

Предраг је предавао производну наставу у Вишој Текстилној школи у Лесковцу. Оспособљавао је младе да практично примењују стечена знања и био веома омиљен.

Даница је завршила Вишу педагошку школу и радила као наставник биологије. Студирала је руски језик на Филолошком факултету, неколико испита пре дипломирања прекинула студије и посветила се породици.

У слободно време штрикала је лепе модне џемпере за своје ћерке и чланове породице и спремала разне ђаконије из народне кухиње, које су представљале прави кулинарски раритет.

У топлом породичном кругу расле су њихове две девојчице.

грамофон и слушах музику... То је за мене, изван београдског стана, био особенији сусрет са музичком уметношћу... Кажем ти, једно истинско „откриће“, јер сам пре тога музику доживљавао слушајући радио и кроз певање Бапке и маме, повремено...

Милан убрзо прелази на то како је као основац у I и II разреду, радо читао лесковачки дечји лист *Глас пионира*.

— Тај лист ме је привлачио више од неких других сличних београдских дечјих новина, које сам такође читао. Пратио сам све око њега и прижељкивао да се нађем међу сарадницима... Неке младе, чији су се стихови појављивали у тим новинама, сматрао сам чак особенијим бићима...

Узгред напомињем да сам и сам имао сличних жеља и побуда, али ми никако није полазило за руком да пишем као ти полетарци... Међутим, мало ко се од тих литерараца касније списатељски остварио; док сам, неколико година потом, објавио прве стихове, критичке и журналистичке прилоге у *Омладинском гласу*,²⁰¹ који је неко време излазио као прилог *Нашој речи*.

Милан се присећа и неких других догодовштина, које би злонамерници могли евентуално и наопако протумачити:

Светлана је била одлична ученица у основној и средњој школи. У Лесковцу је завршила гимназију и уписала Фармакологију у Београду, где је и дипломирала. Удала се за Јовицу Станојковића и са њим има синове Милоша и Вељка, које је деда Предраг веома нежно чувао и пазио.

Надежда Наца је у Матичној књизи рођених уписана са презименом Цекић, вероватно због тога што се испрва цела, многобројна фамилија Лешњак тако презивала, па су се, због проблема у вези са мешањем поштанских пошљки, браћа договорили да један део породице задржи поменуто, а други узме презиме Цветковић. А можда је тачна и прича да је матичар погрешно. Била је увек одлична у основној школи и Гимназији у Лесковцу. Завршила је Правни факултет и после полагања правосудног испита изабрана је за судију Општинског суда у Лесковцу (1996), настављајући традицију породице Цветковић. Запажена је у правосудју као добар судија и стручњак. Године 1998. бирана је за судију Трговинског суда у Лесковцу.

Њен супруг Жика Стојановић, син Станиславе (1919-2004) и Ранђела Стојановића (1914-2002), рођен је у Лесковцу, где је завршио основну школу и гимназију. Дипломирао је на Економском факултету у Београду и одмах потом почео да ради. Наставио је постдипломске студије на свом Факултету где је и магистрирао. Неколико година касније, одбранио је докторску дисертацију. Изабран је за директора Више економске школе у Лесковцу, где је истовремено и професор.

Њихов заједнички хоби је виноград породице Лешњак који је Надежда добила од оца. Тај, вероватно последњи, комад земљишта, које је некад захватало више хектара винограда, воћњака и обрадиве земље, сада негују Надица и Жика.

Поносни су на ћерку Настасију, одличну ученицу, која носи име Жикине баке по мајци. Виноград је дао прве плодове, кад се Нађа родила. – Белешку начинила Драгојла Цветковић.

²⁰¹ Песма *Све је љубав*, према којој је и насловљена прва збирка песама, штампана је 18. фебруара 1956; а први књижевно критички приказ збирке стихова Александра Тишме *Насељени свет*, 23. II 1957; одломци из веће студије *Жак Превер – песник обичног и свакодневног*, 16. III 1957.

— Са братом Градимиром „правили“ смо „шверц–карте“ за улазак у биоскопску башту. Понекад смо се пели и пребацивали преко неких зидова и кровова, што није било ни лако ни безопасно... Могли смо се стровалити са тог крова, или пропасти између трулих греда.²⁰²

Слушајући га, питао сам се како би на ове и друге сличне „подвиге“ гледала његова Бапка, да јој је причао о томе? Вероватно би се ужасавала и са пуно брижности и страха пратила сваки његов боравак у Лесковцу.

Милан придодаје и детаљ о брању и кидању цвећа из повеће баба Росине баште, које је она неговала и чувала.

— Лепе букете цвећа давали смо неким Французима, који су седели и пијуцкали у једној кафанској башти, што се налазила у правцу Гаретове палате, покушава да прецизније одреди место. — А Французи су нам, за узврат, давали неки ситан новац, са француским симболима: сноп и секира.

Био је из ратне 1942. године, мало поћута па додаде потврђујући свој исказ: — И данас га чувам!

Сећања га враћају на дане проведене у Лешњаковој кући.²⁰³ Јер, када због дужег одсуства или путовања родитеља није боравио код баба Росе,

---

²⁰² Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем, Хвар, 28. I 1988. – Ауторизован исказ М. С. Димитријевића, Београд, 21. VII 2004.

²⁰³ □ Угледни велетрговац Никола, власник ужарске, кудељне, винарске, ракицијске и шпекулативне радње „Мика Цветковић и Син“, по коме аутор ове књиге носи име, један од челника градске Трговачке коморе, много је путовао, куповао и препродавао робу, по балканским, ређе по далеким европским земљама, а био је у кумовским и побратимским односима са великим индустријалцима и у сродству са банкарима у чаршији. И тако, на неки начин, обезбеђивао сигурност и покриће за свој и њихов капитал. Од свог умешног и промућурног оца Михајла, пишневог прадеде, вазда у сукненим панталонама, са гуњем и антеријом, наследио је неколико десетина хектара плодне земље у околини Лесковца (Куколовце, Јајина и др.) и делић хисарског брда под виноградима. То је старина Михајло купио златницима, узетим од Турчина, због чега су га ондашње власти гониле, па се дуго скривао у Чифлук Мири и оближњим засеоцима.

Када је син, велетрговац, који га је наследио, са три вредна и послушна, али не много витална сина, (и двојицом послатих на високе школе, у Беч и Београд), стекао повеће богатство, поред куће приземљуше, подигао је, на Нишкој улици, велику, нову и лепу, са приземљем и спратом, споља богато украшеном мермерним стубовима и гипсаним фигурама; а убрзо потом, у истој авлији, саградио је и двособну кућицу, названу „летња кујна“. Иначе, сви виђенији трговци, газде, па и индустријалци са Широке чаршије, понајвише су обитавали у тим *кујнама*, што су воњале на прегорелу запршку и јаке зачине. У њима су имали и гвоздене кревете, да прилегну после богатог ручка, због доброг варења; док су у великој, углавном „гостињској“ кући, боравили само о великим верским празницима, за славе, породичне свечаности и понекад у бладане (о животу имућних лесковачких породица, види књигу С. Димитријевића, *Историја Лесковца и околине (1918-1928)*, Лесковац, 1983, стр. 292).

Живот ове старинске патријархалне породице, која је упркос свему, и у време послератне изградње и национализације, још увек, зачудно, постојала као *задруга*. Присна, сродничка и братска повезаност бројне родбине, у великој лешњачкој авлији, „дођошима“ је била у много чему несхватљива. Та лешњачка

чувала га је тетка Зага, код Лешњакових, где се дружио са нешто старијом браћом и њиховом родбином. У том повећем друштву старијих и млађих имао је склоност да се „покаже“ у малим подвизима:

— Пењао сам се врло високом слубом која је, изнад коњушница, вишеспратно сезала до „салача“ пуног сена... Волео сам да седим у том мирисавом сену и да се препуштам маштању. Било је нечег тајновитог у том полумраку, испуњеном сувим травама, описује нам скоро поетски тај детињски доживљај.

— Када бих одмакао са пењањем на високим пречагама, скоро сви у Лешњаковом дворишту би се чудили: “Ено га Миша на слуби... пентра се, пентра...” То пењање, или „пентрање“, како су говорили, био је неки мој покушај да савладам страх од висине, који сам носио негде дубоко у себи, почиње да анализира стање свога духа.

Миланов страх је био нормална, скоро инстинктивна реакција на понорност која га је вукла да се стровали. А савладавање и процес привикавања на страх, за њега је, такође, био унеколико природан и повезан са проценом ситуације коју може да савлада.

— Јесте, страх је чинио да сам се чврсто држао за пречагу, стезао је из петних жила, јер ако се оклизнем да бар могу неко време да се задржим изнад амбиса...

— Можда ти је то уливало неку сигурност, прекидам га овом упадицом у потанком психолошком разлагању.

фамилија унеколико је сличила латифундији, у којој се догађало пуно тога што и у малим насеобинама и скрајнутим варошицама: од заједничких славских свечаности, родбинских весела, рођендана, свадби, до погребца; од братске пожртвованости до сваковрсне небриге, од међусобне фамилијарне помоћи до инацијској подметања стопала, како би се спречила свака изградња или доградња, неопходног купатила, на пример, или мокрог чвора, како се то сада зове; од претераних узајамних похвала до порицања било каквог доприноса, нарочито мог доприноса у сређивању баште, или скупљању сена, брању грожђа...

Ту се у неколико одсликавало и збивало све што и у великом свету, иза чврстих зидина, ограда, или тараба дворишта са скученом кухињом, која је скоро била стециште свега, као и у добро чуваним и скоро неприступачним примаћим собама, на спрату.

У том малом лешњачком атару седи белоглави свекар, са усуканим брковима, и џангризаво замера снахи са запаљењем плућа, супрузи млађег сина Чедомира, свога „подрумског радника“, што је испржила *два јајца*; а властитој невенчаној жени допушта да неке бајословне породичне драгоцености однесе у „туђу кућу“, па је после снахе, супруге од синова, који пред оцем не смеју ни главу да подигну, небригом доведу у питање; а онда, када оне постану свекрве, неке од њих, помало напуштене, секу вене и докончавају у старачким домовима, док та незахвална деца постају високо рангирани титулаши, а њихови синови пак одбацују једног од очева који је припомагао својој самохраној унучади... (Преобликовани одломак из веће литерарне прозне целине, аутобиографског карактера, под радним насловом *Разводојлиштво – Лична историја једне љубави*)

— Увек ми је било теже силажење од пењања, јер сам морао да гледам наниже у дубину, која ме просто вукла у суноврат, објашњава ми психолошке разлоге...

— Силажење и погледавање у дубину, симболички гледано, може да буде нека врста трагања за мистичном мудрошћу, кажем му напола у шали... — Али, да знаш, тај твој „силазак“, поред потраге за једним видом поновног рађања, настављам хуморно да му говорим, — да ли је можда и једна врста искупљења због мрачне и грешне природе?

Милан на ова моја симболичко-мудролијска зановетања узвраћа и придодаје:

— Да ли се сећаш када смо се оно пре четири-пет деценија, негде на Ташмајдану, возили на огромном валовитом тобогану... Ти ме питаш: зар није било лепо ово узлетање у небеске висине па суновраћивање у понорност и безданост? Ја ти све то потврђујем, мада ми је за време војње срце било у петама...

— Ма пусти, то је било прадавно, одговарам му — Важније од тог присећања на наше негдашње бојазни од строваљивања у дубине јесте једна можда заблудна симболичка појединост: да су неизмерне дубине, — праисконско извориште васионе... То ти је као астроному вероватно знано, а мени је опет интересантно као поетски детаљ.

— У вашој, Лешњаковој кући, у рано јутро, будила ме је бука и звоњава кола са запрежном вучом, мукање животиња, гласови сељака који су журили на пијацу... Била је то карактеристична врева, жамор и мешање гласова људи и животиња, испред пијаце, описује Милан ту атмосферу, уз настојање да именује понешто особено

— Јутарња врева и буђење... То је нешто што бих и сада желео да осетим, враћа се, са мало завичајне носталгије... — Клопарање кола, звецкање коњских копита, повици, њиштање и лајање... Богатство и какофонија најразличитијих звукова, гласова, неартикулисаних узвика, дочарава ту акустичну представу, која, као да му још помало звони у ушима.

— Тада је Надица, чика Педина ћерка, имала три-четири године, рече изненада и сасвим неочекивано, правећи извесно само њему знано поређење.

Милан је уверен да сваки човек треба самог себе да васпитава, и то увек и непрестано, такорећи до краја живота. А из преданог дружења са баба Софијом, касније је схватио да васпитни утицаји могу да развијају и подстичу способности, али не и да их стварају.

- Тата је у васпитном деловању на мене увек инсистирао на самосталности, на потреби да сам одлучујем и опредељујем се... Када би мама покушавала да ми да неки важнији савет, или да битније утиче на моју одлуку, отац је говорио да ме остави на миру, јер сам способан да сам одлучујем, без туторисања, застаје као да се премишља да ли да настави даље, окреће главу мало у страну тражећи припомоћ негде споља.

- Способност... одлучивање, понавља ове речи, па одрешито наставља: - Све је то лепо, али ја сам се често осећао недорастао за доношење крупних, судбинских одлука и тражио сам да ми неко помогне... У ствари,

кључне одлуке сам скоро увек доносио доста тешко, после много премишљања и колебања, подвргавајући их често поновном преиспитивању...

То му је послужило као основа да пређе на указивање о нужности проверавања када је у питању научно-истраживачки рад, о потреби обазривости при научним тврђењима, о пажњи и будности када се ради о могућим празнинама у постигнутим истраживачким сазнањима и онда кад се прећуткују и проналазе само вербална решења, уместо да се каже како је реч о привременим ставовима који ће у датим моментима моћи да се ревидирају и коригују.

- Из ове садашње перспективе ми се чини да је та особина потребна човеку који се бави науком. И стално ми је у мислима мото који стоји на једном италијанском часопису из физике: *Проверавати и опет, проверавати, оно што је већ било проверено*, наводи и додаје: То би требало да карактерише научника-истраживача; а управо је супротна особина основним одликама доброг војсковође, који у тренутку, без одлагања и колебања мора да донесе битну одлуку.

О утицају мајке Наде, у раном детињству, Милан говори доста суздржано, не желећи да је повреди, али ни да умањи пресудну улогу других, пре свега баба Софије. Међутим, касније, нарочито после бакине смрти, доста тога се изменило, поготову у зрелијем добу.

- Кад погледам уназад, чини ми се да је утицај мајке био релативно скроман. Понајвише сам у детињству био са Бапком, док су моји родитељи били заузети својим пословима. Са мајком сам најчешће одлазио код лекара; она ме је испочетка водила у школу, са њом сам више боравио на летовању. То је, уосталом, било оно мало времена када сам био одвојен од бабе...

На моје захтеве да прецизније одреди и искаже утицај своје мајке, Милан одговара:

- Мени је, на неки начин, Бапка замењивала – мајку... Мајка асоцира и упућује на нежност, а ја сам управо од Бапке примао ту нежност; одлазио сам у њену собу; примала ме је нежно и топло у свој кревет, миловала ме, грлила, чувала и од свега бранила. Тако присног физичког додира са мајком скоро да се и не сећам, а у односу на оца, то су биле батине, каже са мало претеривања, али ипак додаје: зато ја свога сина Владимира²⁰⁴ никада нисам тукао.

---

²⁰⁴ Владимир М. Димитријевић рођен је 9. јуна 1978. године у Београду, где је завршио основну и Средњу графичку школу – Фотографски смер. Судира дизајн текстила. Успешно се бави ликовним стваралаштвом, као и поезијом. Објавио је више ликовно-графичких прилога у књигама и часописима: *Космички цвет* – Антологија песама о космосу (Просвета, Београд, 2003); у часопису *Васиона*, а ликовно је обогатио, са више прилога, и цео број часописа *Наше стварање*. У зборницима *Развој астрономије код Срба III-VI* његови радови красе корице, као и у неколико других зборника и књига апстраката; а Радован Илић је објавио интересантне прилоге о његовом графичко-уметничком стваралаштву.

На научној конференцији *Развој астрономије код Срба III*, одржаној од 25-28 априла 2004. године у организацији Астрономског друштва „Руђер Бошковић“, Радован Илић, са Учитељског факултета у Јагодини, у реферату *Космичке визије у*

Поново сам се, у другој прилици, распитивао о утицају мајке на њега. И то, поред осталог, због у нечему сличне нам анђелковићске породичне генетске основе.

- За мајку сам, у свом доживљају света детињства, а и касније, везивао нешто што могу означити као тежњу за ауторитетом, тежњу да се ослоним на некога ко је старији, умнији... Она ми је била ослонац и припомоћ у процесу доношења правилних одлука, али и личност на коју ћу пренети терет одлучивања о битним, судбинским стварима.²⁰⁵ Напоменимо да је то било настојање да се досегне висок идеал, који је представљао родитељ као истински Учитељ.

- Од мајке сам, на неки начин, попримио и извесно осећање страха и бојазни, пред скоро сваки јавни наступ. Иако сам учествовао на великом броју научних скупова и конференција и одржао неупоредиво већи број предавања овде и на страни, и данас осећам извесну напетост, па и трему пред јавно наступање.

- Касније, Милан је захваљујући великом предавачком искуству потиснуо сваки осећај треме и наступао продуховљено, са шармом и врло убедљиво, помно пратећи реакције публике, којом је настојао да психолошки и сугестивно овлада.

Подсећам га узгред на Андрићев исказ да у сваком јавном наступу има нечег стидног.

- О том стању духовне набојитости, треме, разговарао сам са мамом и распитивао се код ње, наставља Милан да преиспитује присуство генетских и других уплива, и додаје како то бива само за кратко. – Али чим почнем са предавањем – трема нестаје, као да је руком однесена.²⁰⁶

ликовним представама Сретка Дивљана и млађих графичара осврћући се на ликовне прилоге младих уметника посвећених космичким темама, говорио је посебно о ликовним концепцијама и доживљају космичких збивања и сензација младог Владимира М. Димитријевића, који радо укључује космичке симболе у своје ликовно обликовање. Он на својеврстан начин наставља лук космизма у нашој модерној уметности од периода зенитизма (Љубомир Митић), до модерних експресионистичких и неоекспресионистичких визија ове врсте. Графички детаљи са космичким духом и усмерењем испуњавају и креативно осмишљавају њихову ликовну поетику, као и целину аутохтоних уметничких концепција.

Млади графичар Владимир Димитријевић талентовано и са израженим смислом приказује представе свог разуђеног света у коме је садржана могућност понирања у дубље слојеве стварности дајући у графикама синтезу идеје и постојања, измаштаног и виђеног.

Изражавајући лични доживљај успешно пронађеним симболима, уметник сликовито открива свој унутрашњи поглед на живот и свет који га окружује.

²⁰⁵ Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем, Хвар, 28. јануар 1988.

²⁰⁶ Једном приликом разговарао сам, о сличној теми, са проф. др. Слободаном Ж. Марковићем, који, такође, има велико предавачко искуство. Он ми је са пуно искрености рекао: - Ево, више од 42 године како држим наставу и увек, пре почетка часа, осећам извесну трему. Али кад почнем да говорим, са првим

У даљим Милановим размишљањима о генетским утицајима мајке Наде у погледу оданости, послушности и одговорности, истиче:

- Од маме сам наследио и дозу послушности према онима који су као зналци – ауторитет. Због великог знања, ширине и културе, они су посебно вредни у мојим очима, застаје мало, приподиже наочаре и наставља. – Осећање одговорности сам, такође, попримио од маме... Ако се обавежем да нешто урадим онда све чиним да то и остварим. Иначе ме притиска свака нереализована обавеза.

Али, да не би остао само у равни позитивног самоприказивања, осврће се на неке своје мањкавости.

- Имам утисак да сам од маме наследио извесну тежњу ка нереду, а од оца смисао за систематичност. У мени се те две особине сучељавају и боре, поћута мало као да размишља, па настави: - Са годинама, изгледа, све више преовладава тежња ка реду и систематичности...

- Као и код већине деце – отац ми је увек био идеал, који сам целим бићем тежио да достигнем. Желео сам да скоро у свему будем као он и сматрао га у много чему недостижним, јер тешко је било домашити га у стваралачком погледу, говори ми Милан док у Сплитској луци чекамо брод за Хвар.

- Моје жеље и амбиције су вазда биле да се делотворно остварујем и потврђујем, као и мој отац, али сам истовремено сумњао да то могу да постигнем, прецизира одговор на наше питање о узорима, и наставља:

- Очево постојање и радно и научно истрајавање, и поред његове озбиљне болести, за мене је увек било подстицајно, па и инспиративно... Кажем ти, био ми је у много чему – недостижан идеал.

Пошто је то још једном подвукао, варирајући сличну мисао, Милан у сећањима на детињство пронађе и конкретне примере, којима би да поткрепи и илуструје своје казивање:

- Када сам у детињству покушавао да урадим нешто око издавања листа, и слично, то сам чинио по узору на оца... Просто сам га подражавао у свему што сам могао! А онда, када се мало прену, чувајући се да не буде неправедан према својим најближим укућанима, рече мало пригушеним гласом:

- Био сам срећан што сам имао такве родитеље, пре свега оца, Бапку, мајку, који су ми пружали све... И више од онога што се пожелети може. Постањем у таквој породици, чини ми се, било ми је даровано оно што друга деца можда нису имала.

Неколико дана касније Милан се поново, али сада из другог угла, враћа разговорима о свом оцу:

- За разлику од Бапке, татина знања била су за мене недостижна. Представљала су неку врсту куле светиље идеала према којој човек треба да тежи. Милан и овде, још једном, изражава сумњу да може достићи оца.

реченицама, напетост и трема се распрше... То је нешто скоро природно, напомиње, када се човек одговорно односи према предавачкој активности.

- То ми је доста често представљало одређени проблем, поготову што сам сматрао да деца треба да буду боља од очеве, и да је то природно... Међутим, увидео сам да, када су очеви тако недостижни, то може да буде и психолошки проблем... Као дечак, трудио сам се, да по неки пут мало детињасто и наивно опонашам оца, покушавајући да као и он „пишем“, да правим и склапам књижице, ту мало поћута, замисли се... – Јесте, себе сам у будућности видео у улози човека који се бави науком, баш као и мој отац... Али, са друге стране, увек сам се, сумњајући у себе, бојао да то неће бити моја заслуга, него његова. Бојао сам се, ето, да не postanем „нешто“ само захваљујући његовом утицају, везама и пријатељима. И зато сам тражио себе у оним областима науке, које се битно разликују од његових, у астрономији, на пример, закључује Милан овај део исповести.

- Приликом читавања забележеног текста Милан накнадно додаје:

- Ево, замисли да сам се посветио областима очевог научног истраживања и деловања, и да сам ту нешто постигао, многи би рекли „њему је лако, отац му је у томе помогао“. Увек сам тражио независну и објективну потврду резултата које сам постижем. Тако, на пример, мени није било довољно да стихове објављујем у *Нашој речи* или у *Нашем стварању*, штампаним у родном Лесковцу, већ сам их слао и тамо где иза мене није стајао нико, да бих проверио своје могућности.²⁰⁷

- У родном дому увек сам био окружен књигама, енциклопедијама, атласима, речницима... Одрастао сам и развијао се у једној интелектуалној атмосфери, у сусретима са највиђенијим интелектуалцима, нумизматичарима, филателистима, колекционарима, назначава Милан појединости из свог духовног окружења, и оцењује да је то била значајна предност.

- Често сам се питао шта и како бива са онима који немају те и такве могућности?

Потом се сећа широке очеве подршке и разумевања за скоро свако испољено интелектуално-стваралачко интересовање.

- Ако сам се занимао за хемију, увек је настојао да ми обезбеди литературу, приручнике, књиге, као и основне техничке услове за експерименте: малу лабораторију, епрувете, сталак, потребан материјал и друго, што је било нужно за огледе.²⁰⁸

Онда се спонтано присећа како је, у експерименте из хемије, увукао и свог школског друга Немању Ристића, кога је просто инфицирао тиме.

- Немања је набавио уранилнитрат, што је превазилазило уобичајена дечја интересовања и изазивало извештан зазор код старијих... Успели смо да

---

²⁰⁷ Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем, Београд, 22. децембар 2003.

²⁰⁸ Напоменимо, да су и Милановом оцу Сергију, родитељи обезбедили малу, импровизовану хемијску лабораторију у кући. У њој је имао најнеопходније инструменте који су му омогућавали да изводи различите експерименте. Лесковачки апотекари су знали за ову Сергијеву истраживачку пасију и интересовање, па су му „давали различита хемијска средства, као димећу сумпорну киселину, азотну, хлороводоничну, затим отрове које нису стављали на располагање приватним лицима“. - Н. Цветковић, *Живети пуним животом*, стр. 58.

у школи заинтересујемо један број другова за хемију и хемијске експерименте, о којима смо понекад са одушевљењем причали.

Милан је тада, са Немањом и још са неколико другова, учинио посету Музеју Николе Тесле, чије га је грандиозно дело испуњавало усхитом и подстицало на истраживања. И узгред додаје:

- У Музеју је урна са Теслиним прахом, и то у златној кугли, каже као да се мало чуди, па закључује – Кугла је савршен облик, и Тесла је савршен ум!

После ове мале дигресије настави да се присећа младалачке преданости хемији, првих огледа, и реакција које је то изазвало међу друговима и професорима у школи:

- За наша интересовања за хемију, и експерименте које смо самоиницијативно изводили, сазнали су наши наставници, директор и други. То им је било врло необично па су нас, мимо очекивања, позвали на својеврсно „преслишавање“. Затражили су да донесем свеску у којој сам бележио експерименте, да виде о чему се ту ради. Било им је нешто сумњиво. Наставница хемије је погледала свеску, проверила, и рекла да све то треба „санкционисати“ и основати секцију хемичара, попут оних литерарних или драмских.

Издвајање посебне свеске, у коју би се записивале појединости о експериментима, иницирао је, према Милановим речима, његов отац Сергије. Предложио је да, у једној наменској свесци, региструје експерименте, процесе које запажа и све оно што ради. Напоменимо да је и сам Сергије, својевремено, имао жарку жељу да студира хемију, али се то није остварило због веома лоших услова рада у лабораторијама на Филозофском факултету у Београду.²⁰⁹ У интересовањима сина Милана за хемију, назирао је продужење својих жеља.

- Тата је само иницирао то са свеском и бележењем, али се није упуштао у детаље, нити је то посебно пратио, надгледао, контролисао. Занимљиво је да је и Немања Ристић, према поменутом узору, и сам оформио сличну свеску, напомиње Милан.

Професорка хемије је на једном од часова извела Милана пред разред и затражила да покаже свеску са белешкама о експериментима. Пошто је само завирила у белешке рекла је одсечним гласом, грубо: „Све саме глупости и будалаштине“, казала је то са багателисањем. „Ето, они су (мислила је и на Немању), открили и чак именовали нови елемент“, ругала се.

---

²⁰⁹ Кад је кренуо на студије у Београд, Сергије је, како сам каже, пошао да се упише на хемију и физику, што је и обећао оцу. Међутим, веома неповољно стање и крајње лоши услови у хемијској лабораторији, у сутерену ондашњег Филозофског факултета, „са слабом инсталацијом и увек присутним испарењима – озбиљно су ме пренули и упућивали у другом смеру“. А и немιο догађај, везан за смрт блиског породичног пријатеља Душана Спирића, који је тек завршио хемију, и у тим лабораторијама уништио своје здравље, учинио је да одустане од студија хемије и физике и определи се за студије економских наука на Правном факултету. – Исто, стр. 59.

- За мене је то било врло мучно и понижавајуће, поготову што је то учинила пред целим разредом... Иако се то догодило пре толико година, у мени је још живо сећање на сваки и најситнији детаљ.

После тог, за њега готово драматски тешког доживљаја, Милан се пожалио оцу, који га је пажљиво саслушао настојећи да га некако примири и утеши.

- Покушао је да залечи моје подубоке емоционалне ране, оцењује Милан са дистанце.

Сергије је том приликом саветовао и упутио сина како да превазилази могуће сличне неприлике.

„Таква неразумевана и несугласице чекају те у животу; на све то мораш бити спреман. Међутим, само кроз експериментисање, тражење, понекад и лутање и суштајање, може се доћи до резултата“, упозоравао је Сергије, говорећи да је то пут на коме треба упорно истрајати.

Под тим, Сергије је подразумевао опстајање и преодолевање у различитим животним фазама и етапама. Човек не посустаје у својим истраживачким намерама и хтењима, ако су она присутна више него у једном времену и моменту, и континуирано се продужавају.

- Захваљујући том очевом упозорењу, и трајно присутном студијско-истраживачком набоју – ја сам истрајао, упркос разноликим сметњама, оспоравањима, сумњичењима, закључује Милан.

Док сам га слушао и ово бележио помишљао сам на онај Лајбницов став: да је трајност, истрајност, збир мноштва тренутних стања и бесконачних потеза, при чему је сваки од њих у датом тренутку креација.

Забележили смо ове појединости јер оне одсликавају широку сферу његових интересовања, за различите области природних наука. Осим тога, употпуњују представу о животном окружењу и атмосфери, о развојним процесима, утицају оца, његовим саветима и упућивању.

Сергије је имао извесне резерве према његовој намери да студира астрономију. Својски се залагао да Милан упише физику на Природно математичком факултету. Чак је и сам хтео да, у одмаклим годинама, студира физику, која се некада изучавала заједно са хемијом, што му је била једна од младалачких жеља и љубави. На тај начин он би остварио свој сан из ране младости.²¹⁰

Питамо Милана да ли је његов отац у поодмаклим годинама то озбиљно мислио, или је то можда био вид наговарања и подршке?

---

²¹⁰ Сергије Димитријевић је, како смо раније писали, осећао посебну наклоност према физици и хемији. У гимназијским данима, чак је и асистирао професору Игору Павлову, при извођењу експеримената у VII и VIII разреду. Уз то, Сергије је био један од ретких, који је поседовао кључеве од физичко-хемијског кабинета, и вршио припрему за извођење експеримената...

Професор Павлов, и касније његов колега Владимир Пастел, инсистирали су да Сергије свакако студира физику или хемију. „Они су чак гарантовали његовом оцу да ће, на факултету, за кратко време бити изабран за асистента, уколико се буде определио за ове науке. Јер, његово знање, таленат и смисао за те науке далеко су превазилазили све оно што су показивали и најбољи ученици“. – Исто, стр. 58.

- Он је то сасвим озбиљно мислио, одговара нам Милан одлучно и непоречно. – Имао је нешто одабране литературе из те области, али сам га ја одговарао од такве намере, јер сам се бојао да би га те студије могле стваралачки онемогућити на другим пољима рада, као што су економска историја, историја радничког покрета и партије, историја Лесковца и слично. Говорио сам да он треба да заврши своје капитално дело *Corpus nitorum Serbiae*.²¹¹

Сећајући се различитих утицаја, родитеља, пријатеља и другова, Милан помиње и уплив који су на њега вршили чланови шире фамилије, нарочито браћа Душан Цветковић Лешњак,²¹² Градимир Костић Грозничка,

---

²¹¹ При том Милан дуже говори о важности *Corpus*-а, који може бити изузетно значајно дело. Напомиње да је и др. Станиша Новаковић у тексту објављеном у *Нумизматичару*, експлицитно забележио да је Сергије био у свему у стању да начини поменути *Corpus*. Један од првих корака у овом правцу, поред бројних студија и монографија о српском средњовековном кованом новцу, представља објављивање *Каталога српског средњовековног новца*. – Завод за уџбенике и наставна средства – САНУ, Београд, 2001.

²¹² Душан Цветковић Лешњак (4. септембар 1941), млађи син Загорке (Косанчић, 8. децембар 1919- Лесковац, 26. децембар 1994) и Чедомира (Лесковац, 28. јул 1902 - Лесковац, 3. новембар 1971), Миланов брат од тетке, завршио је основну школу и гимназију у Лесковцу. Истицао се одличним успехом у школи и друштвено-политичким радом. На Технолошког факултету у Београду био је један од уредника листа *Технолог*. После дипломирања запослио се у фабрици лекова „Здравље“ у Лесковцу. Убрзо је изабран за директора института.

Неко време потом прелази у фабрику „Невена“, на место директора погона козметике. У лесковачком „Југопетролу“, најпре се налазио на дужности директора, затим саветника у истом предузећу.

Био је посланик Народне скупштине Србије (2000-2003) и кандидат за председника Општине Лесковац на локалним изборима 2002.

Од ране младости бави се списатељским радом. Објавио је више студијских, журналистичких и других прилога.

Ожењен је ћерком Сибинке Раденковић (умрла 1987) и Милорада Златковића (умро 1993 у осамдесетој години), Зорицом (Ћуковац, 30. април 1949), са којом има ћерку Јелену (Лесковац 3. јул 1970) и сина Чедомира (Лесковац 7. мај 1972).

Ћерка Јелена завршила је Музичку академију у Београду и постдипломске студије, а докторирала октобра 2012. са тезом *Стваралачко подстицање иманентног слуха и развијање естетичко-рецепционистичког метода*. Током студија певала је у познатом хору *Колегијум музикум* под руководством Даринке Матић Маровић, тада декана Факултета, са којим је наступала у више европских земаља. Познати музички стручњаци истицали су њен певачки таленат и префињен глас. У исто време припадала је музичкој групи „Ођила“, која је неговала стилизовану ромску музику, одабраног репертоара.

Радила је у Музичкој школи „Станислав Бинички“ у Лесковцу као професор солфеђа, где је водила школски хор и припремала магистарски рад. После магистрирања изабрана је за доцента на Факултету уметности у Нишу.

Креативна је уметница у домену хорског певања са бројним наградама и признањима, као што су: на републичком такмичењу хорова у Вршцу 2004 године, где је хор освојио специјалну награду и био лауреат такмичења са максималних 100

сестра од тетке Љиљана Костић Цакић,²¹³ Родољуб Цакић Роде и њихови интимни пријатељи, посебно Драгојла Пауновић Дуда, касније удата

поена; самостални целовечерњи концерт у Галерији Народног музеја у Врању; самостални целовечерњи концерт у Дворани Нишког симфонијског оркестра; завршни концерт на Фестивалу дечје класичне музике „Чичко Стојан“ у Пернику – Бугарска; целовечерњи концерт у Националном театру у Мајену – Француска, поводом свечаног отварања концертне сезоне 2008. године (није такмичарског карактера) – диплома и захвалница; целовечерњи концерт у Свечаној сали Факултета уметности у Нишу 2010. године, специјална гошћа концерта ванредног професора овог факултета, соло-певачица Александра Ристић; целовечерњи концерт и диплома и захвалница у оквиру ревијалног дела програма Охридског хорског фестивала 2010. године; самостални целовечерњи концерт у оквиру ЛЕДАМУС-а (Лесковачке музичке свечаности) под називом ВЕРА МИЛАНКОВИЋ И ЗВЕЗДИЦЕ. Добитник је Октобарске награде града Лесковца за 2009. годину.

Јелена живи са Владимиром Црвеницом (13. фебруар 1971) и одгајају сина Јована (4. фебруар 2013)

Син Чедомир завршио је Вишу пољопривредну школу и Факултет за менаџмент. Ради у фабрици лекова „Здравље“ у Лесковцу.

Ожењен је Слађаном Цоцић (Лесковац, 11. новембар 1978) ћерком Предрага (1946) и Невене (1948) и има синове Душана (11. јул 2002), који носи дедино име, и Марка (21. мај 2005).

²¹³ Љиљана Цакић, рођена Костић, (Лесковац, 29. јун 1941 – Лесковац, 13. фебруар 2013), из познате лесковачке породице Раде и Божидача Бошка Костића зв. „Грозничка“ (Лесковац, 11. октобар 1911 – Лесковац, 3. октобар 1982), завршила је Гимназију у Лесковцу и Вишу управну школу. Радила је у Општини Лесковац, у Секретаријату за комунално стамбене и скупштинске послове. Удала се 29. новембра 1959. године за Родољуба Родета Цакића (Лесковац, 29. април 1936 – Лесковац, 28. март 2000).

Родољуб Цакић, син Загорке (Лесковац, 1900 – Лесковац, 1976) и Славка Цакића Кијамета (Лесковац, 1902 – Лесковац, 1981), завршио је Пољопривредни факултет у Београду и запослио се у Друштвеном предузећу „Пољопривреда“ у коме је био директор током целог радног века. Организовао је рад у предузећу у свим секторима пољопривреде, сточарства, воћарства, виноградарства, ратарства и остваривао веома добре резултате. Љиља и Роде су се увек ангажовали у решавању проблема у широј породици и код својих многобројних пријатеља.

Њихов син Дејан Цакић (Лесковац, 27. фебруар 1962), Миланов сестрић, завршио је Правни факултет у Нишу. Радио је у „Југопетролу“ – сада НИС у Нишу, а од 2004. до 2008. био је заменик председника Скупштине града Ниша. Ожењен је Снежаном Јованић (Лесковац, 26. новембар 1967), ћерком Јаворке Гусларевић (Пардик – Ражањ, 31 август 1944 – Ниш, 13. јануар 2008) и Радивоја (Старо Петрово Село – Нова Градишка, 29. август 1940), која је завршила Економски факултет у Нишу и ради у ЈАТу - Аиг Србија; имају сина Луку (Ниш, 17. октобар 1993 – студира Високу школу струковних студија у Београду) и ћерку Нађу (Ниш, 25. јун 1996 – похађа Спортску гимназију у Београду).

Млађи син Љиље и Родета Цакића Нинослав (Лесковац, 16. јул 1965) живи у Лесковцу. Завршио је Вишу економску школу и ради у „Агробанци“. Његова супруга Сузана Ђорђевић (Лесковац, 19. октобар 1965), ћерка Катарине и Тодора (Лесковац, 3. фебруар 1931 – Лесковац, 9. март 2004), завршила је Вишу економску

Цветковић. Дуда је друговала и пријатељевала са њим и уводила га у круг свог „друштва“ које је живело на другој страни реке Ветернице. Милан се радо сећа бројних појединости, о којима уверљиво прича:

- Кад сам имао десет-дванаест година, догодило се да сам рођендан славио у кући Лешњакових. Тада сам молио Дуду да дође на мој рођендан, иако је то њој можда било непријатно. За рођендански поклон ми је даровала веома занимљив албум *Свет технике*. Уз албум је ишао и комплет сличица за лепшење.

Дуда је с пажњом одабрала поклон, имајући у виду његово добро познавање математике, физике, као и врло изражену склоност према историји. У једној лесковачкој књижари пронашла је поменути албум. „Осетила сам да је то прави поклон“, рекла је тада.

- То ми је, могу да кажем, најдражи рођендански поклон, ако се упореди интензитет радости и задовољства, који је могао изазвати у једном моменту. Онда ми је тај албум, поред излета у Царичин град, пружио огромно задовољство.

Милан нам објашњава како је те сличице требало пажљиво изрезати и излепити на одређеним местима у албуму.

- Уз сваку од тих, за мене чаробних сличица, била је забележена кратка историја техничког проналаска и достигнућа: од прве локомотиве и железнице, преко развоја авијације и космонаутике, до грађевинарства и архитектуре. - Милан ту мало поћута, као да нешто промишља. – Кажем ти, сви резултати техничког развоја од египатских пирамида – до Емпајер Стејт Билдинга, каже сликовито, имајући у виду развојни лук техничких домашаја. – И сада бих могао да призовем у сећање више од половине сличица из албума *Свет технике*, који ме је читавог обузео и испунио. Можда ме је нешто од тих сазнања упутило да се посветим астрономији и астрофизици.

Моћ призивања у сећањима израз је снаге духа да креативно мисли о прошлости. Милан као научник, на свој начин чува сећања, смештајући их у одговарајуће „ладнице“ дуготрајног памћења.

ОСНОВНА ШКОЛА – УВОЂЕЊЕ У ЖИВОТ И ГИМНАЗИЈСКИ ДАНИ

Миланове предшколске припреме биле су врло темељне и обухватне. У њима је свесрдно суделовала баба Софија са богатим васпитно-педагошким искуством, већ провереним у образовном раду са сином Сергијем. Слова азбуке научио је пре поласка у школу, то важи и за читање; а могао је и да пише штампаним словима и да понешто израчуна.

Прочитавамо написано о предшколским данима, са намером да Милан ауторизује своје исказе. Пошто је чуо формулацију о словима и азбуци, коју је, према нашим белешкама, савладао неколико година пре поласка у школу, он врло енергично реагује:

школу и ради у ЈП „Водовод“ у Лесковцу. Имају ћерку Милу (Лесковац, 6. август 1999).